

NẮM THỜI CƠ, ĐẨY MẠNH PHÁT TRIỂN CÔNG NGHIỆP PHỤ TRỢ

Ths. Lê Thị Khánh Ly

Đại học Công nghiệp Hà Nội

Phát triển công nghiệp phụ trợ được xem là giải pháp đột phá để nội địa hoá sản phẩm, nâng cao giá trị gia tăng công nghiệp trong nước, giúp doanh nghiệp tham gia vào chuỗi giá trị toàn cầu. Ông Vũ Tiến Lộc Chủ tịch Phòng Thương mại và Công thương Việt Nam (VCCI) đã từng nhấn mạnh: *"Muốn trở thành nước công nghiệp hiện đại, Việt Nam cần tái cấu trúc và chuyển đổi mô hình kinh tế, chuyển từ chiều rộng sang chiều sâu. Một trong những mục tiêu quan trọng là phải phát triển công nghiệp phụ trợ. Mặc dù ngành công nghiệp phụ trợ được nói đến khá nhiều nhưng làm không được là bao, nhiều ngành công nghiệp trong nước vẫn phải phụ thuộc đến 80% vào nhập khẩu"*

Tại hội thảo "Công nghiệp chế tạo và công nghiệp phụ trợ" do VCCI phối hợp với Jetro Nhật Bản tổ chức ngày 11/8/2011 tại Hà Nội, công ty Honda Việt Nam cũng cho biết: Hiện nay tỷ lệ nội địa hoá rất thấp, ô tô chỉ có 5 - 10% và xe máy là 40 - 60%, nếu đến năm 2015 mà tỷ lệ nội địa hoá ô tô không đạt 16%, xe máy không đạt 75% thì nguy cơ họ sẽ ra đi là khó tránh khỏi. Đây là thách thức lớn đối với ngành công nghiệp phụ trợ Việt Nam.

Đối với ngành dệt may, được coi là một trong những ngành chủ lực của Việt Nam, trong 6 tháng đầu năm 2011, xuất khẩu đạt 6,16 tỷ USD, nhưng phải nhập khẩu khoảng 5,76 tỷ USD nguyên phụ liệu, như vậy giá trị gia tăng đem lại chưa đầy 1 tỷ USD.

Thực trạng công nghiệp phụ trợ Việt Nam hình thành và phát triển trên 20 năm ở hầu khắp các ngành sản xuất gốc, nhưng chủ yếu tự phát, sản xuất nhỏ lẻ, manh mún, sản lượng thấp. Các doanh nghiệp đều mang nặng tư duy sản xuất khép kín trong nội bộ doanh nghiệp. Do phần lớn thiết bị công nghệ của Việt Nam lạc hậu, chưa đáp ứng được để tạo ra một sản lượng hàng hoá lớn, có tính đồng đều, đồng bộ về chất lượng nên chi phí cho một đơn vị sản phẩm rất lớn, từ đó khó cạnh tranh được với sản phẩm ngoại. Trên thực tế rất ít công ty Việt Nam đáp ứng được các tiêu chuẩn khắt khe của các đối tác nước ngoài. Đa số các doanh nghiệp phụ trợ của Việt Nam hiện nay lại chủ yếu là các doanh nghiệp có vốn FDI như các doanh nghiệp sản xuất phụ tùng ô tô, sản xuất linh kiện cho ngành điện tử của Nhật Bản, phần các doanh nghiệp Việt Nam chỉ là sản xuất một số ít sản phẩm công nghệ đơn giản như gò, hàn, sơn, đóng thùng, bệ, các chi tiết linh

kiện nhựa. Nhiều công ty nước ngoài, nhất là các doanh nghiệp Nhật Bản kêu khó tìm được đối tác tại Việt Nam đáp ứng được các yêu cầu sản xuất các linh phụ kiện phù hợp cho dây chuyền của họ. Như vậy, dù muốn các doanh nghiệp Việt Nam cũng không dễ trở thành một “mắt xích” trong chuỗi sản xuất của các công ty đa quốc gia, có thể tham gia thành một sản phẩm nào đó trong chuỗi giá trị toàn cầu. Trong hội nhập điều này hết sức quan trọng vì có đứng chân vào chuỗi sản phẩm đó doanh nghiệp mới phát triển được. Nhưng thực tế hiện nay, chúng ta rất khó khăn trong chiếm lĩnh công đoạn nào đó trong chuỗi giá trị này.

Hiện nay các nhà sản xuất lắp ráp đang tìm đến các nhà cung ứng phụ tùng tại Việt Nam và đây là cơ hội cho Việt Nam đẩy mạnh phát triển các doanh nghiệp công nghiệp phụ trợ. Các doanh nghiệp phụ trợ này vì vậy sẽ không chỉ cung ứng phụ tùng trong nước mà còn tham gia vào chuỗi cung ứng toàn cầu. Trong chiến lược phát triển công nghiệp quốc gia giai đoạn 2011-2015 cũng khẳng định: việc tập trung phát triển các sản phẩm công nghiệp chính và công nghiệp phụ trợ, sản xuất các sản phẩm trung gian với giá trị cao cũng như đóng vai trò hỗ trợ trong hệ thống tiêu thụ và chế tạo công nghiệp. Chính phủ Việt Nam cũng nhấn mạnh: Để đảm bảo đến năm 2020 Việt Nam trở thành một nước công nghiệp thì giai đoạn 2010 - 2015 phải ra sức hỗ trợ các doanh nghiệp trong việc tham gia vào sản xuất các

sản phẩm phụ trợ như cơ khí, điện tử, công nghệ thông tin, đáp ứng nhu cầu và xuất khẩu cũng như tạo ra sự liên kết giữa các doanh nghiệp chế tạo, lắp ráp trong nước và các đối tác nước ngoài, nhất là với các đối tác ASEAN.

Sau thảm họa kép động đất - sóng thần, hiện Nhật Bản đang có xu hướng chuyển dịch đầu tư, đặc biệt là các ngành công nghiệp phụ trợ sang một số nước trong khu vực. Vì vậy, đây được xem là cơ hội lớn để các doanh nghiệp Việt Nam tổ chức lại sản xuất, nắm bắt thời cơ. Nếu doanh nghiệp Việt Nam không nhanh chóng tiếp cận thì dòng vốn đầu tư của Nhật Bản sẽ chuyển dịch sang Thái Lan, Indonesia,...

Điều đặc biệt đáng lưu ý là hiện tại công nghiệp sản xuất của Việt Nam đang trong giai đoạn hồi phục nhanh chóng. Nếu trước kia ngành dệt may, chế biến thực phẩm được xem là trung tâm của nền công nghiệp thì ngày nay lực lượng lao động ngày càng trẻ hoá và được đào tạo bài bản là điều kiện thuận lợi để thu hút những ngành sản xuất công nghệ cao, tạo nên những lĩnh vực sản xuất có giá trị gia tăng cao. Với sự ổn định chính trị và chi phí cạnh tranh, Việt Nam đã nhanh chóng trở thành sự lựa chọn thích hợp của các nhà đầu tư nước ngoài và các tập đoàn đa quốc gia. Ngoài ra, việc Trung Quốc chuyển từ vai trò công xưởng của thế giới sang thị trường tiêu thụ hàng đầu thế giới

cũng như việc thực thi nghiêm ngặt chính sách gia tăng mức lương tối thiểu cũng đã góp phần đưa Việt Nam trở thành một điểm đến bền vững trong phát triển sản xuất ở khu vực. Theo nhận định của hãng bất động sản đa quốc gia CBRE (CB Richard Group, Inc.), việc các nhà đầu tư lựa chọn Việt Nam là điểm đến là nhờ 3 yếu tố: chi phí cạnh tranh, chất lượng nguồn nhân lực, vị trí địa lý chiến lược có khả năng kết nối với các thị trường trọng điểm khác trên cả khu vực.

Thời gian vừa qua, nhiều tập đoàn đa quốc gia lĩnh vực công nghệ cao đã thông qua CBRE tư vấn thuê đất tại các khu công nghiệp, xây dựng nhà máy hoạt động tại Việt Nam. Có thể kể những cái tên như: Tập đoàn Intel đã xây dựng dự án lắp ráp và kiểm định chip lớn nhất của tập đoàn trên toàn cầu tại khu công nghệ cao ở quận 9, thành phố Hồ Chí Minh; Tập đoàn Nokia đã thuê 17,25 ha tại khu công nghiệp VSIP ở Bắc Ninh để xây dựng nhà máy sản xuất thiết bị điện thoại di động lớn nhất Đông Nam Á; Tập đoàn Piaggio cũng đã thành lập trung tâm nghiên cứu, phát triển đầu tiên và lớn nhất châu Á cho dòng xe Vespa 2 bánh tại Vĩnh Phúc; Tập đoàn First Solar đã động thổ nhà máy sản xuất pin mặt trời sử dụng công nghệ màng phim tại khu công nghiệp đông nam huyện Củ Chi, thành phố Hồ Chí Minh. Các dự án đầu tư của các tập đoàn lớn công nghệ cao nói trên sẽ tạo ra nhiều cơ hội tăng trưởng cho ngành công nghiệp phụ trợ tại

Việt Nam, bởi lẽ các nhà đầu tư lớn như Intel, Samsung, Canon, Foxcom, Nokia,... sẽ cần một mạng lưới cung ứng, đặc biệt là lĩnh vực điện và điện tử, nhằm đạt hiệu quả về chi phí sản xuất thấp. Khi các yếu tố của nền kinh tế toàn cầu và khu vực tiếp tục diễn biến thuận lợi (nhu cầu thị trường tiêu dùng trên thế giới tăng, thúc đẩy các dự án mở rộng sản xuất đáp ứng) và chính phủ Việt Nam tiếp tục tập trung nguồn lực phát triển các ngành công nghệ cao thông qua các chính sách ưu đãi và cam kết cải thiện môi trường kinh doanh, chắc chắn sẽ còn nhiều tập đoàn lớn chọn Việt Nam là điểm đến đầu tư trong tương lai. Vì vậy, đây là thời cơ rất lớn để Việt Nam tiếp thu được vốn, kỹ thuật của các ngành công nghệ cao nói chung và công nghiệp phụ trợ tiên tiến nói riêng.

Để hỗ trợ các doanh nghiệp Việt Nam, trong tháng 9 năm 2011, Sở Công thương Hà Nội phối hợp với tổ chức xúc tiến thương mại Nhật Bản, Công ty Tổ chức hội chợ Read Tradex, đã tổ chức triển lãm về công nghiệp phụ trợ đầu tiên tại Hà Nội với sự tham gia của 60 doanh nghiệp sản xuất công nghiệp phụ trợ tại Việt Nam và 200 doanh nghiệp là các công ty đa quốc gia có nhu cầu đặt hàng các doanh nghiệp Việt Nam.

Đây là cuộc triển lãm “3 trong 1”, được đánh giá là sự kiện công nghệ và máy móc về lĩnh vực công nghiệp phụ trợ và công nghệ chế tạo lớn nhất, toàn diện nhất trong năm nay tại Việt Nam. Sở dĩ gọi cuộc triển

lăm này là “3 trong 1” vì nó gồm 3 triển lãm nhỏ: Việt Nam Manufacturivvy Expo 2011 (Triển lãm Công nghệ và Máy móc về công nghiệp phụ trợ toàn diện nhất); Industrial Components & Subcontracting Viet Nam 2011 (Triển lãm Phụ tùng công nghiệp dành cho các nhà chế tạo phụ tùng Việt Nam và các nhà sản xuất phụ tùng Tier 1 để gặp gỡ nhà sản xuất Tier 2 và 3); Triển lãm SI Exhilation Viet Nam – Japan Supporting Industries Exhilation 2011 (Nơi hội tụ các nhà chế tạo Nhật Bản và Việt Nam cùng trao đổi, giao thương với nhà sản xuất linh kiện, phụ tùng Việt Nam). Mục tiêu triển lãm là nhằm hỗ trợ cho 8.000 nhà sản xuất phụ tùng và linh kiện từ khắp Việt Nam nâng cao năng lực sản xuất và chất lượng sản phẩm cũng như bán, ký hợp đồng phụ và mở rộng sản xuất. Triển lãm đã có sự tham gia của 200 nhà cung cấp công nghệ từ 20 quốc gia và vùng lãnh thổ mà các doanh nghiệp đang tìm kiếm để giúp họ nâng tầm sản xuất sản phẩm phụ tùng công nghiệp nhằm đáp ứng nhu cầu trong nước cũng như nước ngoài. Các nhà sản xuất Việt Nam không cần thiết phải đi ra nước ngoài để xây dựng thị trường mà gặp gỡ được các nhà mua hàng và các đối tác kinh doanh đến từ nhiều quốc gia như: Trung Quốc, Nhật Bản, Singapore và Thái Lan tại Hà Nội. Đồng thời các nhà sản xuất Việt Nam đã có thể bán các phụ tùng công nghiệp cho trên 50 nhà chế tạo Nhật Bản đang tìm kiếm các nhà cung cấp linh kiện và phụ tùng

công nghiệp mới. Ngoài ra triển lãm còn tạo nên sự gặp gỡ và trao đổi với các nhà sản xuất hàng đầu Việt Nam để có những đối tác tiềm năng mới, đối thoại trực tiếp với nhiều nhà sản xuất hàng đầu, những tên tuổi lớn trong ngành chế tạo và ngành công nghiệp phụ trợ. Vì thế cuộc triển lãm này đã tạo ra một cơ hội quan trọng cho các doanh nghiệp công nghiệp phụ trợ Việt Nam.

Để tranh thủ thời cơ, chính phủ ta cũng đã có những quyết định kịp thời. Theo thông tư 96/2011/TTg-BTC, (Thực hiện chính sách tài chính quy định tại quyết định 12/2011/QĐ/TTg của Thủ tướng chính phủ về chính sách phát triển một số ngành công nghiệp phụ trợ) kể từ ngày 18/8/2011, các dự án đầu tư vào công nghiệp phụ trợ sẽ được hưởng nhiều ưu đãi về thuế nhập khẩu, miễn giảm tiền sử dụng đất,... Việc đưa ra những ưu đãi tài chính này được xem là động lực mạnh mẽ, là cú hích quan trọng đối với phát triển ngành công nghiệp phụ trợ. Tuy nhiên đây mới chỉ là một nút thắt được gỡ bỏ trong số rất nhiều nút thắt cản trở khác. Theo ông Kyoshizo Ichikawa Chủ tịch IBC Việt Nam, việc đầu tư phát triển khu công nghiệp trong mục tiêu thu hút đầu tư của nước ngoài vào các ngành công nghiệp phụ trợ cần phải tính toán tới nhu cầu của nhà đầu tư, bởi theo ông những khu công nghiệp đúng nghĩa trong số 260 khu công nghiệp trên toàn bộ

lãnh thổ của Việt Nam chỉ chiếm một tỷ lệ rất nhỏ. Các doanh nghiệp vừa và nhỏ thường có nguồn vốn nhỏ hẹp, nhu cầu về lao động, mặt bằng sản xuất không quá lớn nên cần phải có những khu công nghiệp chuyên biệt nhằm phục vụ mục tiêu phát triển ngành công nghiệp phụ trợ. Vì vậy chính phủ cũng đã và đang nghiên cứu, chấn chỉnh lại các khu công nghiệp. Mới đây Thủ tướng đã phê duyệt cho Hà Nội xây dựng khu công nghiệp phụ trợ đầu tiên ở phía nam Hà Nội. Khu công nghiệp có tổng diện tích 600 ha, trong đó 60 ha giai đoạn đầu đã hoàn thành giải phóng mặt bằng. Ngoài những yếu tố như miễn giảm tiền thuế, tiền sử dụng đất, dịch vụ khác,... vấn đề nguồn nhân lực và hạ tầng phù hợp cho phát triển công nghiệp phụ trợ tại Việt Nam cũng đang được chính phủ tiếp tục cải thiện trong thời gian sớm nhất để đáp ứng được yêu cầu đầu tư của các doanh nghiệp nước ngoài. Không chỉ về hạ tầng cứng mà những yêu cầu về hạ tầng mềm như dịch vụ tư vấn về luật pháp, chính sách ưu đãi hỗ trợ của khu công nghiệp cũng đang được tính toán, cân nhắc và hoàn thiện. Theo nhận định của các chuyên gia thì hiện nay tầm nhìn của người quản lý trong các doanh nghiệp phụ trợ còn hạn hẹp, thiếu cán bộ quản lý cấp trung. Trong quản lý sản xuất không có sự quản lý kinh doanh và đào tạo

nguồn nhân lực,... Đây là những vấn đề mà hầu hết các doanh nghiệp của Việt Nam đang phải đối mặt. Để cải thiện vấn đề này, Chính phủ cũng đã chú ý khuyến khích, hỗ trợ các doanh nghiệp nâng cao năng lực kinh doanh, năng lực quản lý, thu thập dữ liệu về sản xuất, chất lượng sản phẩm và sử dụng hiệu quả. Chính phủ cũng tính đến chương trình hỗ trợ doanh nghiệp phát triển trong dài hạn hơn từ 7 - 10 năm, với số vốn lớn hơn để doanh nghiệp có thời gian hoàn vốn.

Tất nhiên bản thân các doanh nghiệp công nghiệp phụ trợ cũng phải tự phấn đấu vươn lên, trước hết là phải làm cho được yêu cầu mà các doanh nghiệp đã đặt ra, giao hàng đúng thời hạn, tính ổn định của giá cả, giá trị gia tăng như giao nhận, đáp ứng, tư vấn thêm cho khách hàng. Các doanh nghiệp công nghiệp phụ trợ phải vừa cạnh tranh vừa hợp tác để cùng nhau phát triển. Các doanh nghiệp nên hợp tác để nâng cao năng lực kỹ thuật, đảm bảo tiến độ giao hàng và để thực hiện được các hợp đồng lớn.

Tài liệu tham khảo

1. Báo cáo của Vụ Tổng hợp – Bộ Công thương năm 2011.
2. Tài liệu Hội thảo “*Công nghiệp chế tạo và công nghiệp phụ trợ*” do VCCI tổ chức ngày 11/8/2011.